CĂLĂTORIA, PRETEXTUL UNEI AMINTIRI CE DEVINE TEXT

Carmen NEAMŢU

Despre profesorul universitar şi reputatul om de litere, cercetător şi inovator al „descoperirilor" limbii române, Ştefan Munteanu, orice intelectual din ţară, dar şi din afara ei, ştie să spună două-trei enunţuri de încântare, două-trei titluri reprezentative pentru activitatea distinsului stilistician. Editura „Marineasa" a publicat în 2000 *Scrisori din Vindobona*[1], volum în care sunt îmbinate procedeele scrierii jurnalului cu arta rememorării, caşeu al literaturii de călătorie.

Între dezvăluirea sinelui în eu şi camuflarea eului în sine, Ştefan Munteanu depăşeşte precizia unui colecţionar de detalii *à la surface,* glorificând impresiile unui călător rafinat. În obiectivul paginii sunt prinse provocări culturale, o tehnică a citatului ca formă de invocare a traseelor cognitive, gata să-ţi trezească „pofta neîntreruptă a unei lumi". Lectura, adresa spirituală a destinatarului acestor impresii de călătorie, invită la explorarea în direct a surselor. Moto-urile[2] capitolelor sunt exerciţii de

[1] Prilejul peregrinărilor îl aflăm pe coperta a IV-a a cărţii: între 1974 şi 1978, profesorul Ştefan Munteanu a funcţionat ca lector de limba română la Universitatea din Viena. „Impresiile din acei ani le-a consemnat în «Scrisori vieneze» (1992), lucrare ce apare într-o versiune nouă, revizuită şi adăugită, în cartea de faţă".

[2] „Cultura nu se moşteneşte, se cucereşte" (André Malraux); „Istoria lumii este tribunalul lumii" (F. Schiller); „Voieşti să cunoşti lucrurile? Priveşte-le de aproape. Vrei să-ţi placă? Priveşte-le de departe" (I.L. Caragiale); „De altfel, numai rar se întâmplă, dacă se întâmplă, ca cel care ascultă să priceapă lucrurile întocmai cum le pricepe cel care vorbeşte" (A. Philippide); „Nu descoperim nimic într-o călătorie, dacă nu descoperim nimic în noi înşine" (Octavian Paler) etc.

BDD-A12934 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:23 UTC)

analiză şi introspecţie „cuvântătoare”. Austria, Italia, Franţa sau Grecia sunt spaţii geografice şi livreşti deopotrivă de incitante pentru autor. „Există două feluri de trecut despre care gramatica nu ne spune şi nici nu poate să ne spună nimic: un trecut abolit, şters, uitat şi un trecut care durează, care ne însoţeşte mereu, care refuză să fie alungat. O frază extraordinară (amplificată de mine), pe care am citit-o în *Turnul Babel* de George Steiner, m-a cutremurat de adevărul ei”. Farmecul de *causeur*, ştiinţa relatării de la locul impresie sunt filtrate de rigoarea erudiţiei şi ispitite de tentaţia analogiei.[3] Ştefan Munteanu nu dă verdicte. Domnia sa îşi menţine proaspăt spiritul de observaţie şi acurateţea limbii din scrierile vieneze. Este o calitate rară, tot mai de neîntâlnit la majoritatea autorilor de povestiri *voyage*-istice. Pentru că la o formă maximă de scrupulozitate a textului, Ştefan Munteanu obţine o fluenţă a limbii care transportă mesaje culturale, esenţe spirituale, fără efort: „A folosi cuvântul încărcat de sens (era să zic «doldora de sens», cum preferă să spună unul dintre confraţii întru ale filologiei), fără accesoriile epitetice ornamentale care să-i modifice conţinutul primar, îndreptând atenţia cititorului spre feţele lui de circumstanţă, în locul expresiei nestingherite a suflului său interior datorat semanticii şi stilisticii denotative, iată genul de «scriitură» făcut răspunzător de soarta frazei aşternute pe hârtie şi trimise în lume”. „A folosi un limbaj simplu, mă simt dator să insist, presupune reducerea la esenţa semantică generală a cuvântului, care pune în paranteză valorile paralele sau conexe, ambiguitatea posibilă a sensurilor prin adăugare şi insinuare ori prin omisiune şi interdicţie (…)”.

Călătoria este un pretext. Pretextul unei amintiri ce va deveni text. Text cu o lume. Într-o lume în care timpul îl goneşte pe cel care vrea să-l oprească. Un „timp regăsit” îl trece dincolo de visul oricărui literat, aproape de visul oricărui călător, departe

[3] „Mă simt ispitit să fac analogii”.

BDD-A12934 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:23 UTC)

de visarea oricărui adolescent/adult pasionat de lume, la mijloc de minut, pe jumătate trăit, pe jumătate întâmplat, în realul amintire, într-un oraş de vis, într-o Vienă model de civilizaţie, pe drumuri istorice, între Akropole, Paris, Roma şi Veneţia… *Raconteurul* propulsează actul mnezic mereu înspre inocenta vârstă întâi, a copilăriei, unde „casa bunicii”[4] sau valurile din Cosminul *enfantin*[5] caută semne ale trăirii în trecutul prezent, reconstituie urmele trecute în colbul unor itinerare spirituale şi, pe alocuri, subiective.

Citind cartea profesorului Ştefan Munteanu, am regăsit în gânduri colaterale o frază a lui Montaine: „Într-o călătorie ai prilejul să-ţi îmbogăţeşti mintea cu mintea altora”. La fel de câştigat eşti şi atunci când deschizi o carte. După o asemenea lectură îţi menţii spiritul efervescent, gata oricând să disece până la substanţe plăcute la epidermă şi epifenomenele emotive stratificările lumii. Lumea a început un cuvânt despre propria sa delimitare psiholingvistică prin cuvânt, dar sfârşitul ei descinde odată cu vorbăria goală, din chiar vorbăria goală. Profesorul Ştefan Munteanu e conştient de ameninţarea superficialităţii (în conţinut şi în exprimare). Nu lipsit de importanţă este îndemnul profesorului adresat cititorilor săi: „(…) nu mărginire şi zgârcenie verbală, ci substanţialitate, generată de actul suveran al ideii este condiţia fundamentală prin care limbajul dobândeşte privilegiul de a deveni activ şi biruitor”.

---

[4] „De altfel, casa bunicii era pentru noi nepoţii un fel de paradis, un loc al refugiului şi tărâm al libertăţii neîngrădite de oprelişti şi sancţiuni materne”.

[5] „Am fost la slujba religioasă oficiată în capela Hofburg-ului de arhiepiscopul Vienei, cardinalul dr. Köning. De fapt, n-am putut pătrunde înăuntru, ci am ascultat de pe trepte alături de alţii, îngerescul cor de băieţi, Wiener Sängerknaben… Acasă n-am avut ouă roşii, nici pască sfinţită, dar mi-a fost plină odaia de valurile de amintiri din Cosminul copilăriei. Şi a fost minunat…!”.

BDD-A12934 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:23 UTC)